BO‘LAJAK BOSHLANG‘ISH SINF O‘QITUVCHILARINING PEDAGOGIK DASTURIY VOSITALAR YARATISH KONIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

https://doi.org/10.70728/conf.edu.v3.i2.015

J.I. Juginisova
katta o‘qituvchi
Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti
jjuginisova1@gmail.com

Annotatsiya Maqolada pedagogik dasturiy vositalarni yaratish orqali bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining kasbiy ko‘nikmalarini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari o‘rganilgan. Tadqiqotda ta’limni raqamlashtirish sharoitida klassik didaktik tamoyillar va zamonaviy raqamli texnologiyalar o‘rtasidagi uzviylik asoslangan. O‘qituvchilarni tayyorlashning metodologik asosi sifatida kompetensiyaviy yondashuvga alohida e’tibor qaratilgan.

Kalit so‘zlar: *didaktika; raqamli ta’lim; pedagogik dasturiy vositalar; kompetensiyaviy yondashuv; kasbiy kompetensiyalar; AKT kompetensiyasi; o‘qituvchilar malakasini oshirish; raqamli savodxonlik.*

Zamonaviy pedagogik ta’lim faol raqamlashtirish sharoitida rivojlanmoqda, bu esa klassik didaktik qoidalar va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) integratsiyasini taqozo etadi. Shu bilan birga, raqamli vositalar an’anaviy pedagogik nazariyani almashtirmaydi, balki uni yangi ta’lim sharoitida amalga oshirish va rivojlantirish vositasi bo‘lib xizmat qiladi. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini pedagogik dasturiy vositalarni (PDV) amaliy ishlab chiqish orqali shakllantirish alohida ahamiyat kasb etadi.

Klassik didaktika ilmiylik, tizimlilik va izchillik, tushunarlilik, ko‘rgazmalilik, ta’lim oluvchilarning ongliligi va faolligi, bilimlarni o‘zlashtirishning mustahkamligi tamoyillariga asoslanadi. Ularning nazariy asoslanishi Yan Amos Komenskiy [3] ichlariga borib taqaladi, u ta’limga shaxsni shakllantirishning maqsadga yo‘naltirilgan va qonuniy jarayoni sifatida qaragan. Didaktik g‘oyalar madaniy-tarixiy nazariyada Lev Vigotskiy [6] tomonidan yanada rivojlantirildi, u ta’lim oluvchining bilish faoliyatini shakllantirishda ijtimoiy o‘zaro ta’sir va yaqin rivojlanish zonasining rolini ta’kidladi. Ushbu yondashuvga ko‘ra, ta’lim, agar u faol hamkorlikdagi faoliyat shaklida tashkil etilsa, rivojlanishning yetakchi omili hisoblanadi. Raqamli ta’lim muhiti sharoitida ko‘rsatilgan tamoyillar yangi instrumental mujassamotga ega bo‘ladi. Ko‘rgazmalilik tamoyili multimedia resurslari va interfaol vizualizatsiyalar orqali; faollik tamoyili - loyiha faoliyati, geymifikatsiya

(gamification) [2] va tarmoq o‘zaro ta’siri orqali; individuallashtirish tamoyili - moslashuvchan raqamli kurslar va o‘qitish tahlili tizimlari orqali amalga oshiriladi. Shunday qilib, raqamli texnologiyalarga mustaqil pedagogik paradigma sifatida emas, balki o‘qituvchining didaktik vositalarini kengaytirish vositasi sifatida qarash kerak.

Kompetensiyaviy yondashuv bo‘lajak o‘qituvchining real kasbiy vaziyatlarda samarali harakat qilish qobiliyatini shakllantirishga qaratilgan. Tayyorgarlikning bilim modelidan farqli o‘laroq, u kasbiy faoliyatning kognitiv, operatsional va qadriyatli komponentlarini birlashtirishni nazarda tutadi. Shu nuqtayi nazardan, pedagogik dasturiy vositalarni (elektron o‘quv modullari, interfaol topshiriqlar, raqamli trenajyorlar, onlayn kurslar) ishlab chiqish amaliyotga yo‘naltirilgan ta’limning samarali shakli sifatida namoyon bo‘ladi [4]. Predmetli, pedagogik va texnologik bilimlar integratsiyasining nazariy asoslari Li Shulman tomonidan ishlab chiqilgan bilimlarning pedagogik mazmuni (PCK) konsepsiyasida keltirilgan. Ushbu g‘oya Punya Mishra va Metyu Keler tomonidan taklif qilingan TPACK [1; 80] modelida yanada rivojlantirildi, unda uchta komponent: mazmun, pedagogika va texnologiyani sintez qilish zarurligi ta’kidlanadi.

Pedagogik dasturiy vositalarni amaliy ishlab chiqish quyidagi kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga yordam beradi:

• metodik kompetensiya - mazmunni loyihalash va o‘qitishning adekvat usullarini tanlash qobiliyati;

• raqamli (AKT-) kompetensiya - zamonaviy ta’lim texnologiyalarini egallash;

• loyihalash kompetensiyasi - maqsadni qo‘yishdan tortib natijani tahlil qilishgacha bo‘lgan ta’lim mahsulotini rejalashtirish qobiliyati;

• refleksiv kompetensiya - ishlab chiqilgan mahsulotning pedagogik samaradorligini baholash qobiliyati;

• kommunikativ kompetensiya - raqamli ta’lim muhitida o‘zaro hamkorlikni tashkil etish. Shunday qilib, Pedagogik dasturiy vositalarni yaratish nafaqat o‘quv vazifasi, balki bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy o‘zini o‘zi belgilash vositasi sifatida ham namoyon bo‘ladi.

Axborot va raqamli savodxonlikni rivojlantirish pedagog kadrlar tayyorlashning ustuvor vazifalaridan biridir. Ushbu kompetensiyalar ma’lumotlarni izlash, tanqidiy tahlil qilish va talqin qilish, raqamli kontent yaratish, ta’lim maqsadlarida texnologik vositalardan foydalanish va axborot axloqi me’yorlariga rioya qilish qobiliyatini o‘z ichiga oladi. Ixtisoslashtirilgan dasturiy vositalarni o‘zlashtirish katta didaktik salohiyatga ega boladi, masalan, taqdimot yaratish dasturlari o‘quv materialini strukturalash va vizuallashtirish ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi va interfaol ta’lim platformalari topshiriqlarni loyihalash va o‘quvchilarning mustaqil faoliyatini tashkil etish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Nafaqat vizual dasturlash muhitlari algoritmik fikrlash va fanlararo integratsiyani rivojlantiradi, yana ta’limni boshqarish tizimlari (LMS) [5;14] raqamli muhitda rejalashtirish, muloqot va baholash ko‘nikmalarini shakllantirishni ta’minlaydi.

Raqamli vositalar bilan tizimli ishlash ta’limning faollik, ko‘rgazmalilik va amaliy yo‘naltirilganlik tamoyillarini amalga oshirishni ta’minlaydi, shuningdek, bilimlarni o‘zlashtirishning reproduktiv modelidan faoliyatli modelga o‘tishga yordam beradi. Shuni alohida ta’kidlash kerakki, o‘qituvchi bu jarayonda talabalarni didaktik maqsadlarni hisobga olgan holda texnologiyalardan mazmunli foydalanishga yo‘naltiruvchi moderator va ilmiy rahbar vazifasini bajaradi.

Xulosa

An’anaviy didaktika va zamonaviy raqamli texnologiyalarning integratsiyasi uzluksizlik va metodologik izchillik xarakteriga ega. Kompetensiyaviy yondashuv doirasida pedagogik dasturiy vositalarni ishlab chiqish bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyalarini pedagogik tafakkur, raqamli savodxonlik va amaliyotga yo‘naltirilgan faoliyatni birlashtirgan holda yaxlit shakllantirishni ta’minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Anderson, T., & Dron, J. (2011). Three generations of distance education pedagogy. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning, 12*(3), 80–97. https://doi.org/10.19173/irrodl.v12i3.890
2. European Commission. (2018). *DigCompEdu: European framework for the digital competence of educators*. Publications Office of the European Union. https://doi.org/10.2760/159770
3. Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record, 108*(6), 1017–1054.
4. Redecker, C. (2017). *European framework for the digital competence of educators: DigCompEdu*. Publications Office of the European Union.
5. Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher, 15*(2), 4–14. https://doi.org/10.3102/0013189X015002004
6. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.